

Prednosti in slabosti različnih konstrukcijskih sistemov sodobne večetažne lesene gradnje

Univerza v Mariboru

Faculty of Civil Engineering,
Transportation Engineering
and Architecture

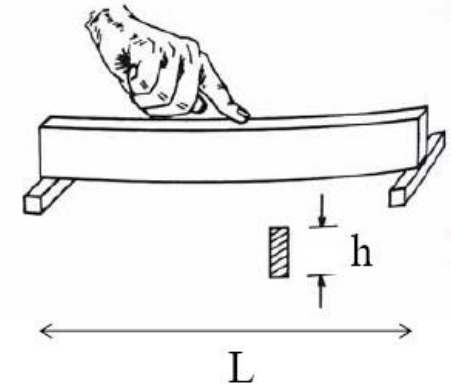
Miroslav Premrov

Maribor, 24.11.2023

1. UVOD – nekaj malega o lesu ...

Les je trajnostni naravni material (fotosinteza, skladiščenje CO₂).

Je les obstojen material?

Ladja Vasa je bila odkrita in dvignjena iz morja leta 1961.

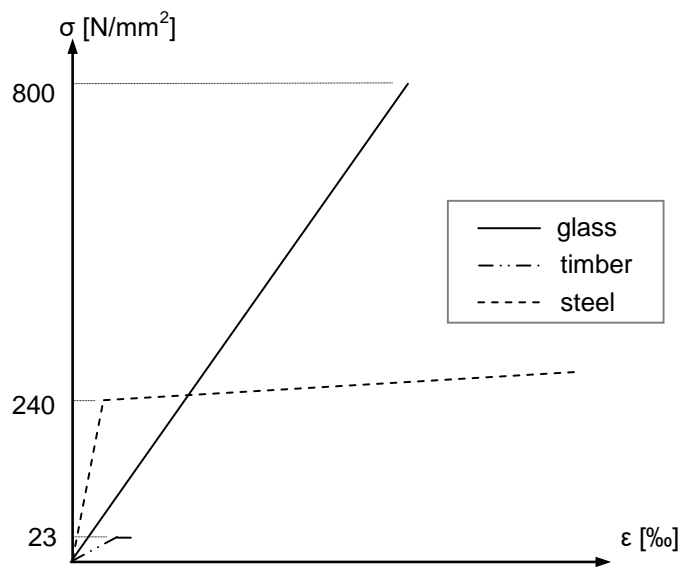
Pod morsko gladino je bila 333 let!

Les je danes restavriran s premazi in posebej zaščiten.

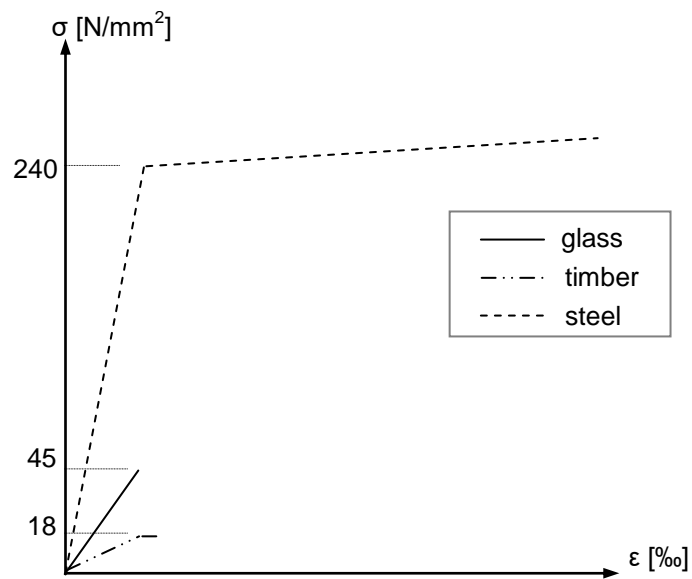
UTELEŠENA ENERGIJA

Material	MJ/kg	MJ/m ³
Aluminij	191,0 – 227,0	517.185,0 – 611.224,0
Aluminij - recikliran	8,1 – 42,9	24.397,0
Jeklo	31,3 – 74,8	245.757,0 – 613.535,0
Cement	5,2 – 7,8	12.005,0 – 12.594,0
Opeka	2,5 – 7,2	5.310,0 – 14.885,0
Steklo	15,9	40.039,0
Naravna TI - celuloza	3,3	146,0
TI - polystiren	117,0	1.401,0
Les	0,3 – 1,6	165 - 638
Lesne plošče (MDF, ...)	8,0 – 11,9	5720- 5694

Tlak

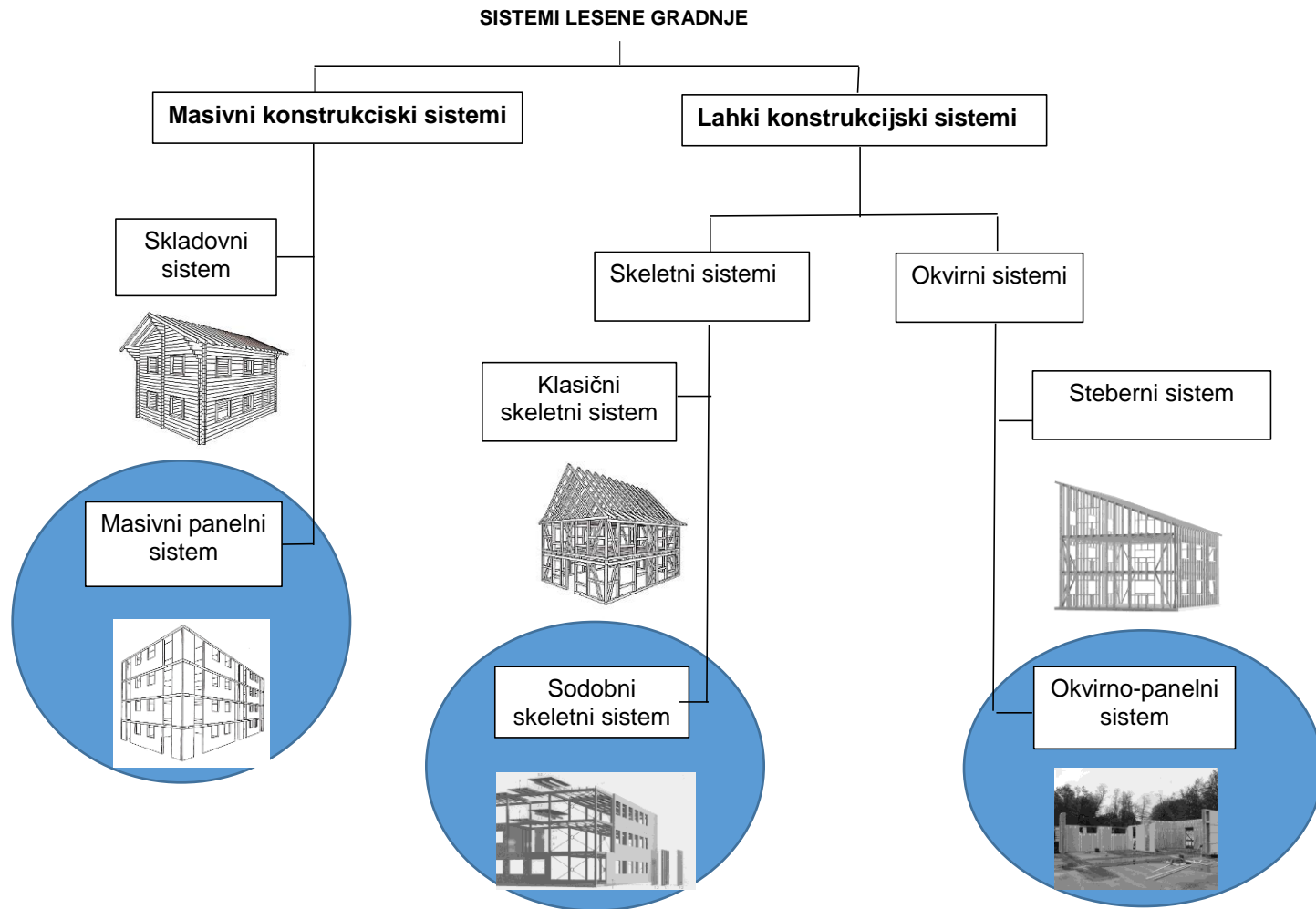

Nateg

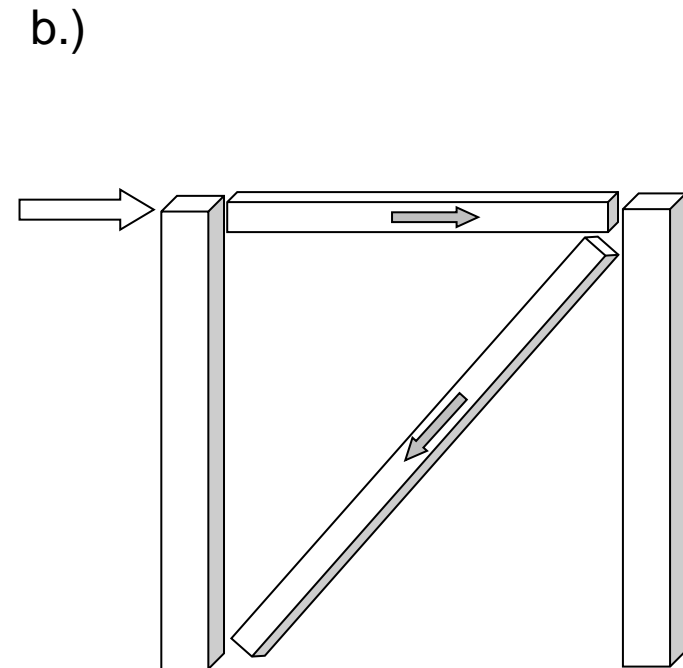
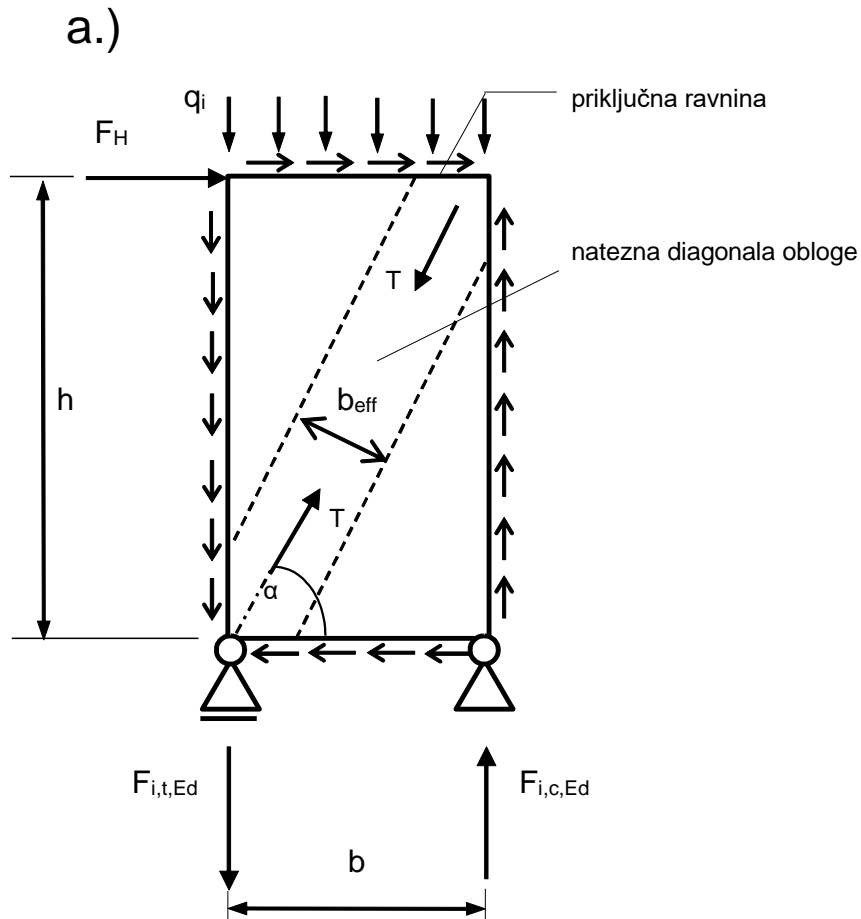

	Gostota ρ [kg/m ³]	Tlačna trdnost f_c [N/mm ²]	Upogibna trdnost f_{mt} [N/mm ²]	Modul elastičnosti E [N/mm²]	Koef. toplotnega raztezanja α_T [10 ⁻⁵ K ⁻¹]
Navadno steklo	2,500.00	800.00	45.00	70,000.00	0.90
Les C30	460.00	23.00	30.00	12,000.00	0.50
Jeklo S240	7,850.00	240.00	240.00	210,000.00	1.20
Beton C30/37	2,500.00	30.00	2.9	33,000.00	1.00
Razmerje steklo/les	5.43	34.78	1.50	5.83	1.80

Konstrukcijski sistemi lesene gradnje

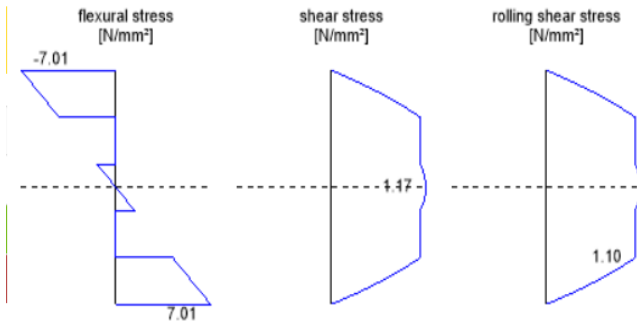
Razdelitev horizontalne obtežbe v okvirno-panelnem (a) in skeletnem sistemu (b)

Križno-lepljeni elementi (CLT, X-Lam)

field	$f_{v,k}$	γ_m	k_{mod}	$f_{v,d}$	V_d	$\tau_{v,d}$	utilization
	[N/mm ²]	[-]	[-]	[N/mm ²]	[kN]	[N/mm ²]	
1	4.00	1.25	0.80	2.56	-25.06	0.16	6 %
2	4.00	1.25	0.80	2.56	180.98	1.17	46 %

Montažna lesena gradnja nekoč in danes

Vir: V. Ž. Leskovar, osebni arhiv

Razvoj leseno-steklenih elementov ...

Integriran projektni pristop (arhitekturno – okoljski – gradbeni)

1. Energijski koncept

Postavitev steklenih površin primarno na južno stran objekta.

2. Arhitekturni koncept

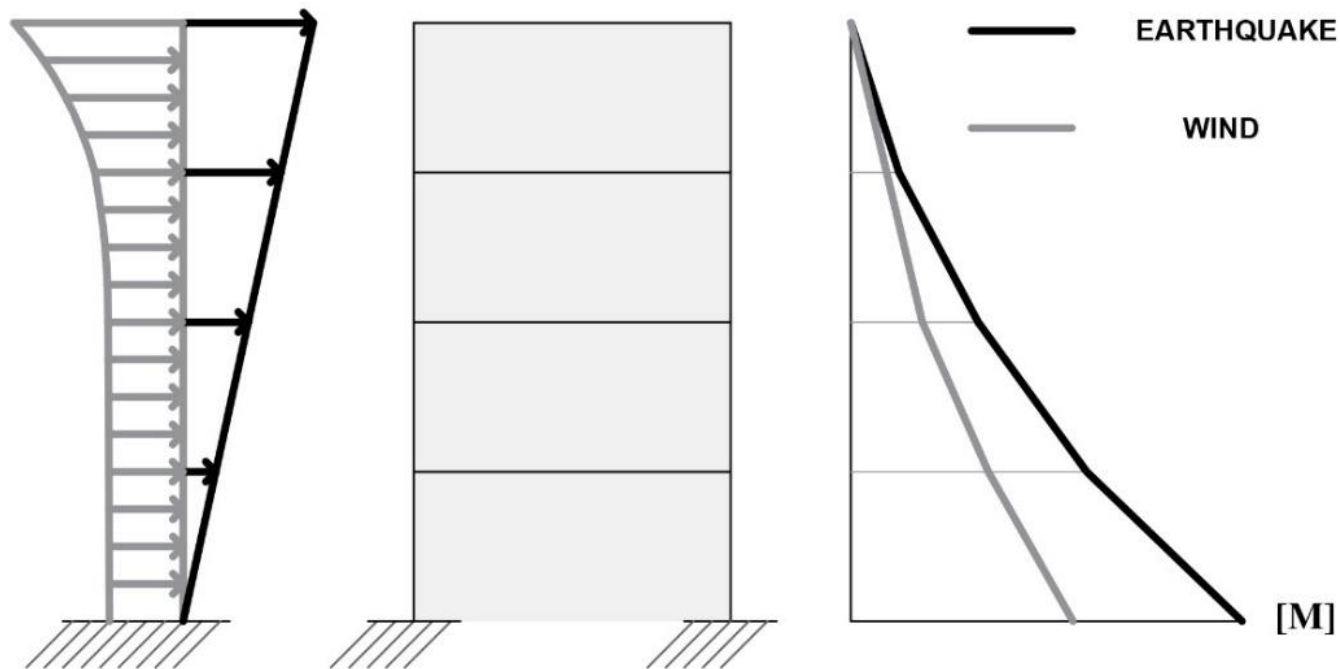
Uporaba čim večjih transparentnih površin, boljša naravna osvetljenost notranjih prostorov.

3. Okoljski koncept

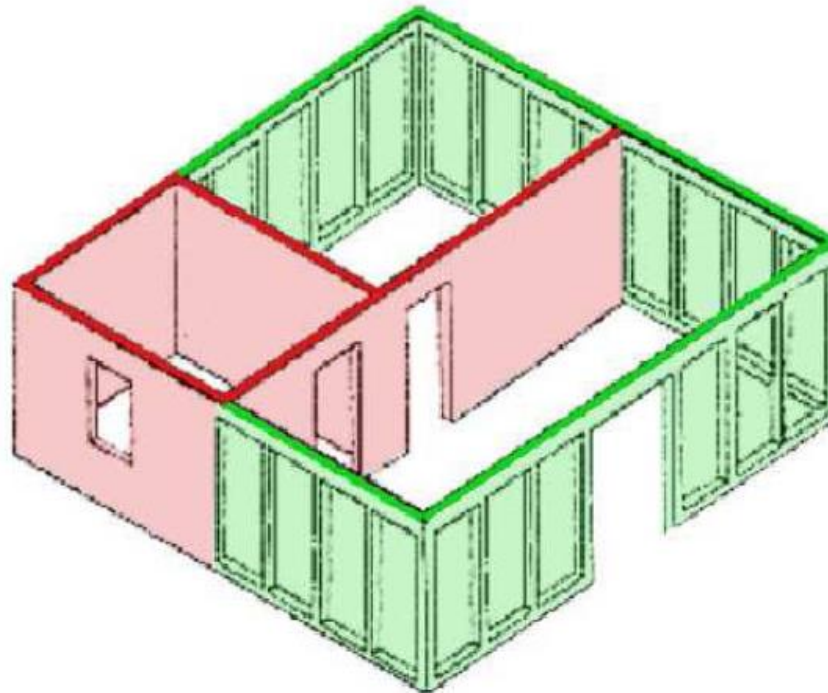
Uporaba naravnih materialov (les), čim boljši energijski izkaz (točka 1), čim nižji izpusti toplogrednih plinov (LCA analiza))

4. Konstrukcijska stabilnost

2. PROBLEMATIKA VEČETAŽNOSTI

Večanje horizontalnih obremenitev z višino objekta

Dodatni problem ekscentričnosti (torzija) po posameznih etažah pri uporabi nenosilnih (transparentnih) leseno-steklenih elementov:

- vgradnja dodatnih nosilnih notranjih stenskih elementov,
- vgradnja dodatnih diagonalnih elementov;
- nosilni-leseno-stekleni stenski elementi.

Tipologija večetažnih lesenih objektov (po Salvadoriju)

- Nizke stavbe z eno do tremi nadstropji;
- Srednje visoke stavbe s štirimi do desetimi nadstropji (MRTB);
- Visoke stavbe z več kot desetimi nadstropji (HRTB).

Naslednje vprašanje je:

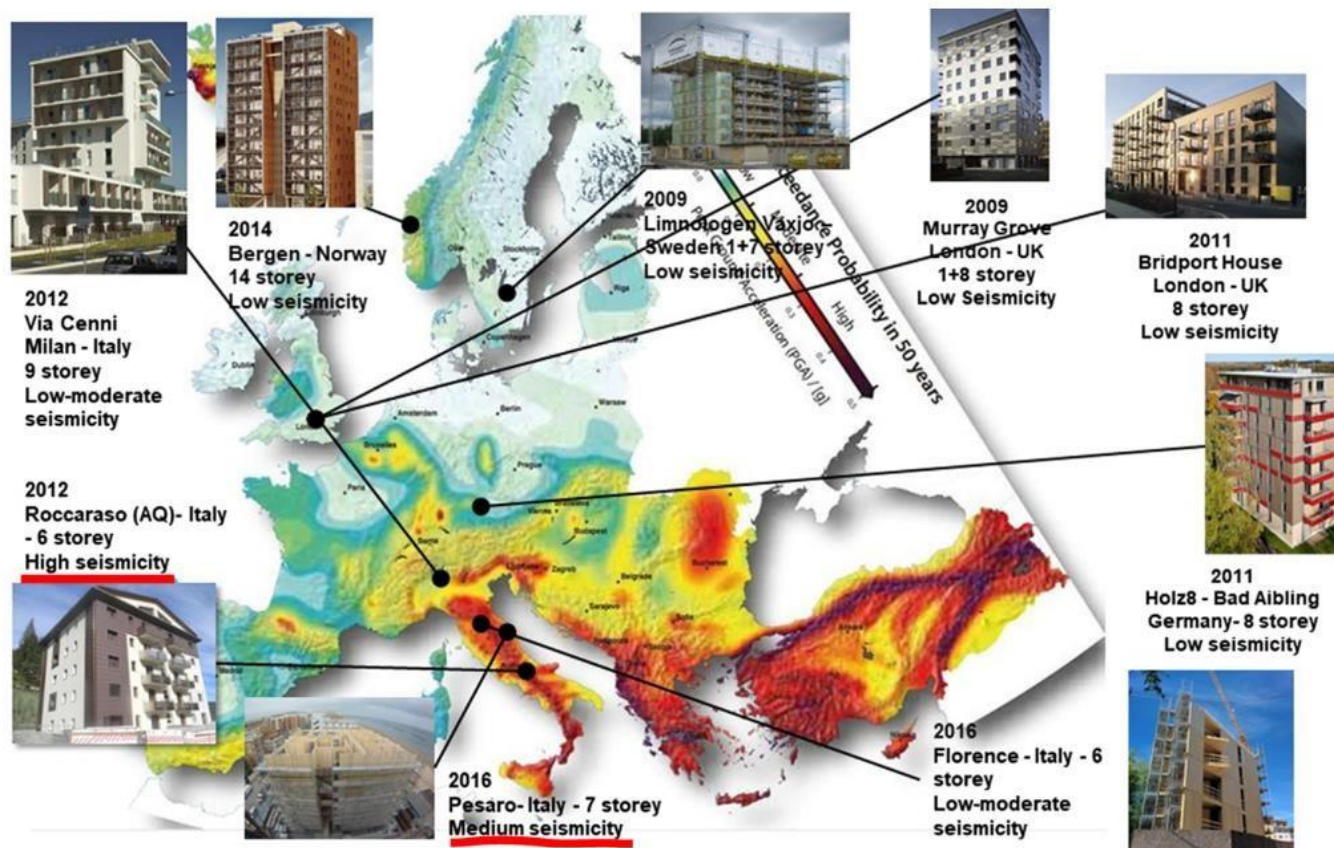
- Ali govorimo o nosilni konstrukciji izključno iz lesenih konstrukcijskih elementov (po potrebi s CLT jedrom) – **izključno lesene nosilne konstrukcije**;
- Ali govorimo o nosilni konstrukciji za zagotavljanje horizontalne stabilnosti s pomočjo dodatnih AB jeder – **hibridne lesene konstrukcije**.

Kako visok objekt lahko pravzaprav postavimo z izključno leseno nosilno konstrukcijo?

Zgrajeno leta   Število etaž   Višina (m)   Lokacija   Klasifikacija
 glede na višino

Murray Grove	2009	**1+8	23	London / UK	
Limnologen	2009	**1+7	/	Växjö / SWE	
Bridport House	2011	8	26	London / UK	
Holz8	2011	8	25	Bad Aibling / GER	
E3	2011	7	/	Berlin / GER	
Life Cycle Tower One	2012	8	27	Dornbirn / AT	
Panorama Guistinelli	2013	7	22	Trieste / ITA	
Maison de l'Inde	2013	7	23	Paris / FRA	
Wagramerstrasse	2013	7	22	Vienna / AT	
Pentagon II	2013	8	24	Oslo / NO	
Via Cenni Social Housing	2013	9	27	Milan / IT	MRTB
Dalston Lane	2013	9	32	London / UK	
Tamedia Office Building	2013	7	/	Zurich / CH	
Edifici de Fusta Cavallers	2014	6	20	Lleida / SP	
Kingsgate House	2014	7	/	London / UK	
St. Dié-des-Vosges	2014	8	27	St. Dié-des-Vosges / FRA	
Strandparken	2014	7	22	Stockholm / SWE	
Puukuokka	2015	8	28	Jyväskylä / FIN	
Banyan Wharf	2015	10	33	London / UK	
Trafalgar Place	2015	10	/	London / UK	
Moholt 50/50	2016	9	31	Trondheim / NO	
Dalston Lane	2017	**1+9	34	London / UK	
Treet	2014	14	52	Bergen / NO	
Hoho Tower Vienna	2020	24	84	Vienna / AT	
Mjøstårnet	2019	18	85	Brumunddal / NO	
Silva	2022*	18	50	Bordeaux / FRA	HRTB
Haut	2021*	21	73	Amsterdam / NL	
Hypérion	2021*	18	57	Bordeaux / FRA	

Največjo možno višino lesenega objekta z izključno leseno nosilno konstrukcijo zelo generirajo klimatski pogoji, predvsem izpostavljenost potresni ali veterni obtežbi.

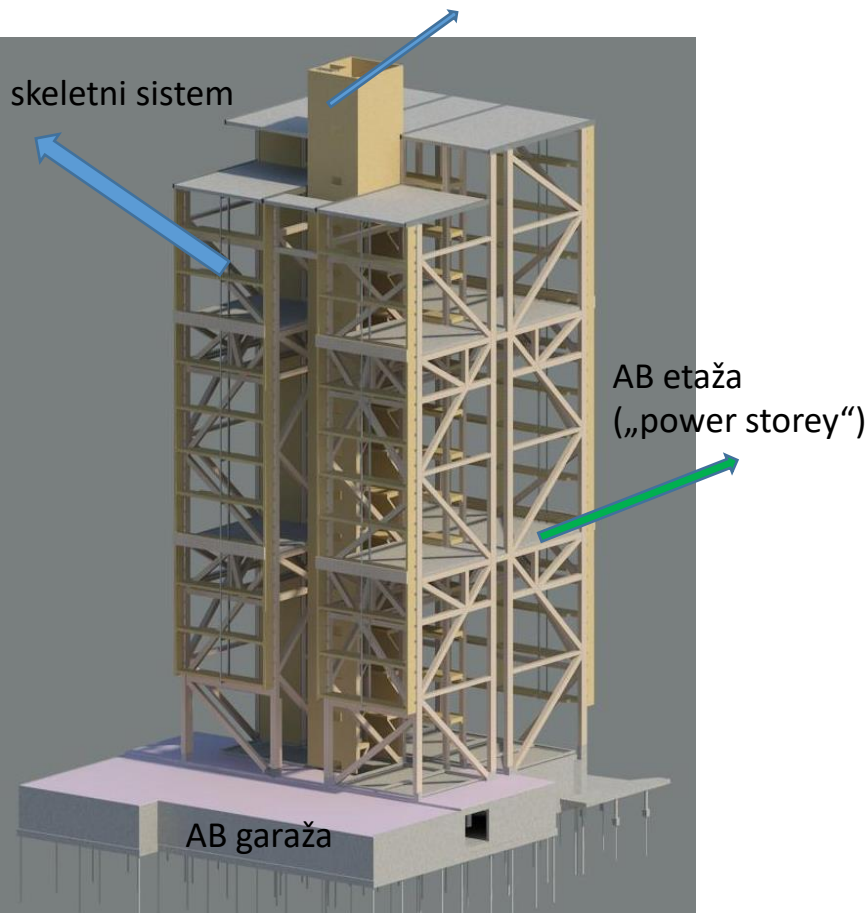

Vir: Follesa, M., Fragiaco, M., Casagrande, D., Tomasi, R., Piazza, M., Vassallo, D., Canetti, D., Rossi, S. (2018). The New Provisions for the Seismic Design of Timber Buildings in Europe. Engineering Structures 168: 736–747.

Brez AB jedra – izključno lesena nosilna konstrukcija

„Treet“, Bergen, Norway – 14 etaž (HRTB), 2015

CLT (samo za vertikalno nosilnost)

Največja višina 49,4 (52,8) m.

- 550 m³ glulam, 385 m³ CLT

- Stebri (GL): 405x650 and 495x495 mm.

- Diagonale (GL) 405x405 mm.

- Glulam skelet prevzema večino horizontalne obtežbe.

- „The building is not designed for seismic loads“.

„It’s so tall that the wind load prevails
($v_m = 44.8$ m/s, $q_p = 1.254$ kN/m², $a_g = 0.9$ m/s²),
which means that seismic design can be omitted
according to Norwegian code.“, **Abrahamsen (2015)**.

3. INTEGRIRANA ANALIZA DVEH POSEBEJ IZBRANIH OBJEKTOV

Integrirana analiza:

- arhitekturni,
- konstrukcijski in
- gradbeno-fizikalni pristop.

1. **Via Cenni Milano (MRTB)**; najvišji CLT objekt postavljen na potresno relativno aktivnem območju;
2. **HoHo Tower Dunaj (HRTB)**; hibridna nosilna konstrukcija, trenutno najvišja v Evropi.

3.1. VIA CENNI MILANO (2013)

Štirje 9-nadstropni stolpiči vizključno v CLT sistemu (**27 metrov**). Prva izvedba na relativno potresno aktivnem območju. 2-etažne povezovalne stavbe.

Residential units

- 124 residences
- 2 to 4 rooms (1 to 3 sleeping rooms - 100/75/50 m² area)

Others

- some space for urban services
- concierge and administration
- social spaces
- public area and garden

Surfaces

- 9300 m² gross floor area
- 17000 m² gross built floor area

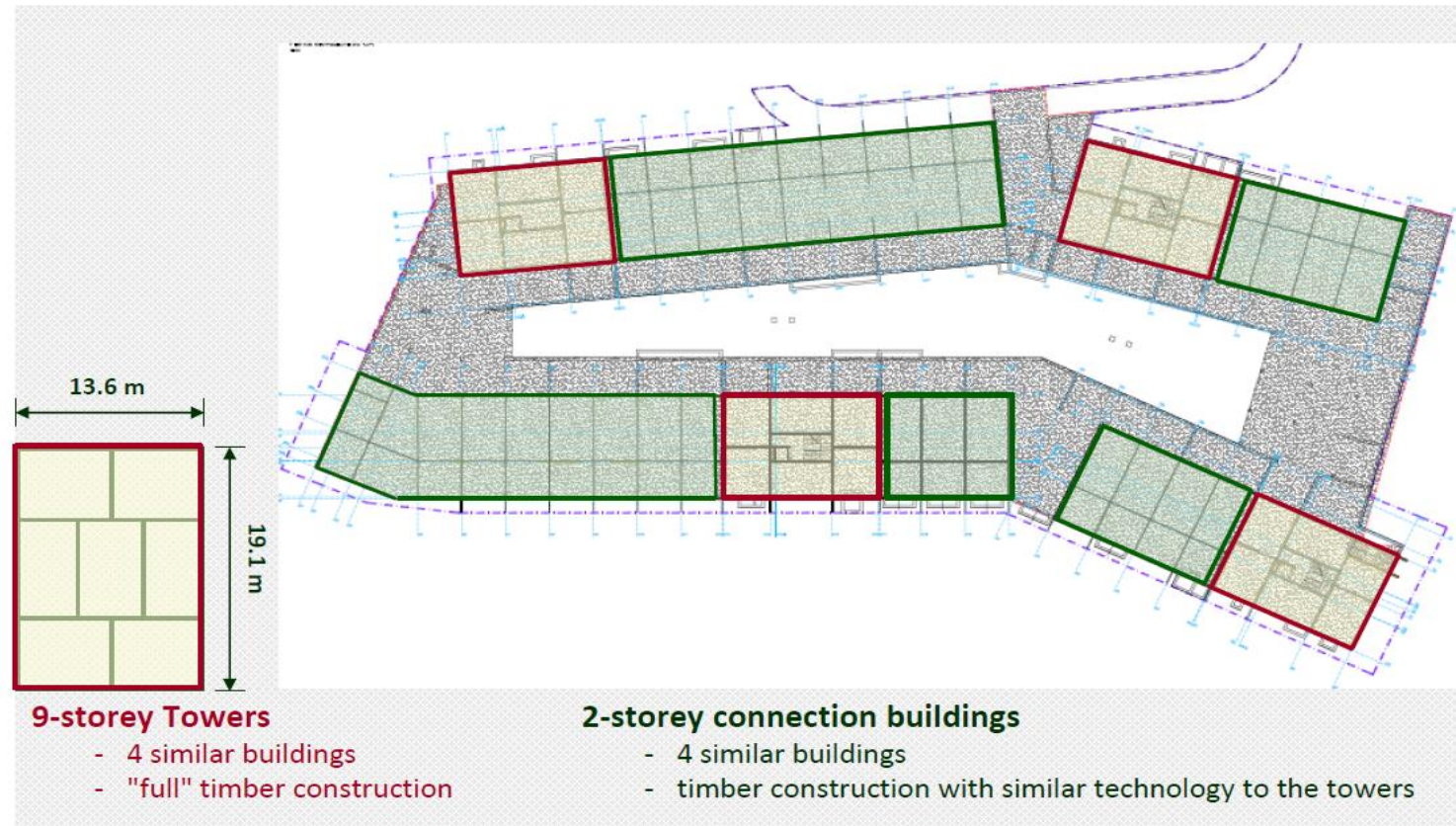
Costs*

- 17 Mio. € all inclusive
- rent: 500 to 1000 €/month
- sales: 150'000 to 3000'000 €

* approximately

Dr. A. Bernasconi
Milan, 7 June 2012

European Wood Network Meeting 2012
9-storey CLT Building in via Cenni a Milano - page 4

Dr. A. Bemasconi
Milan, 7 June 2012

European Wood Network Meeting 2012
9-storey CLT Building in via Cenni a Milano - page 7

1. Prva aplikacija izključno CLT nosilne konstrukcije z **visokim H/L razmerjem**;
„timber construction with similar technology to the towers“.
2. Prva postavitev visoke CLT konstrukcije na potresno ogroženem območju
($a_g = 1.201 \text{ m/s}^2$).

Building site

29.05.2012

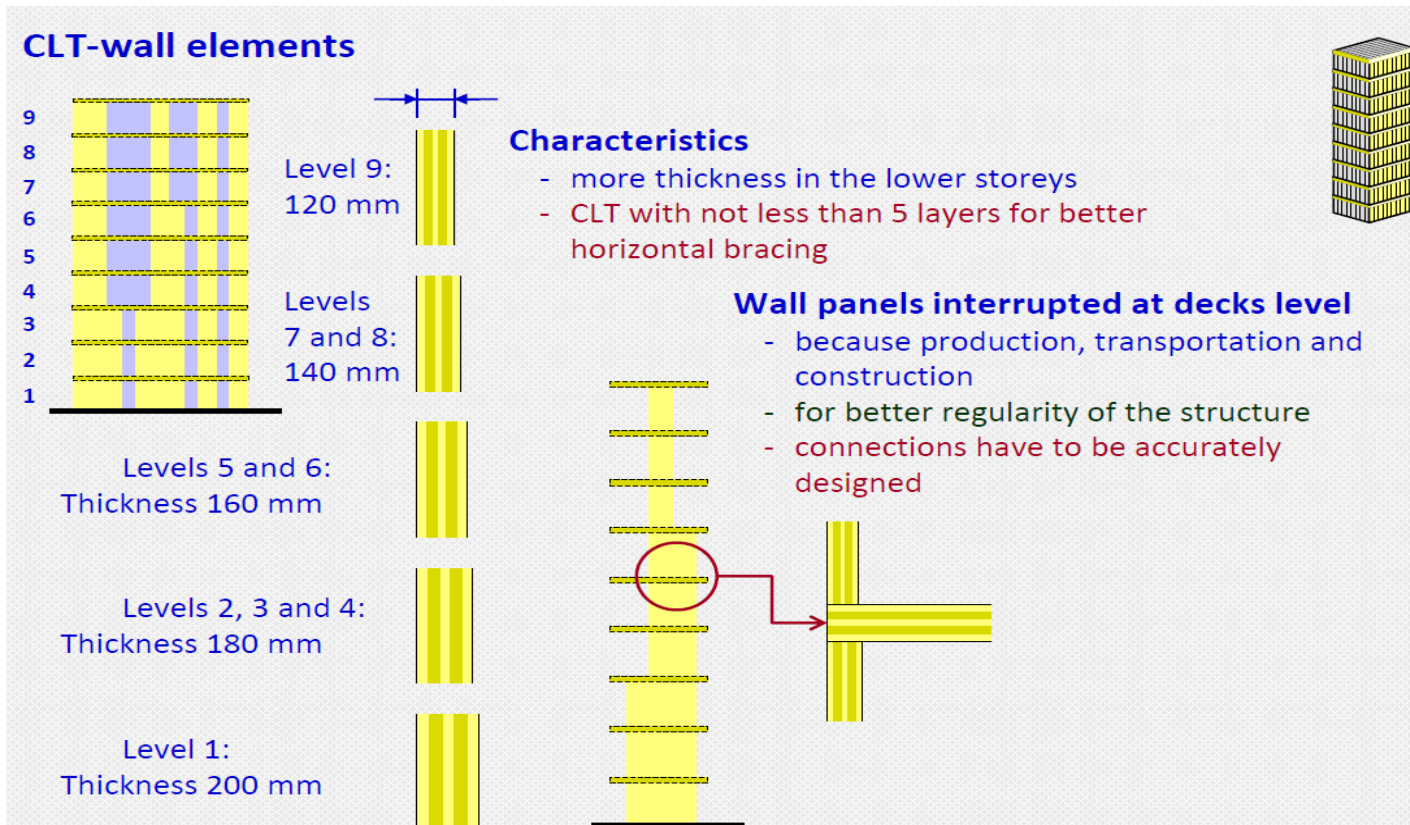

Podzemna garaža je armirano-betonska.

Stenski CLT elementi

CLT 9 storey building - via Cenni, Milan

promo_legno

Dr. A. Bernasconi
Milan, 7 June 2012

European Wood Network Meeting 2012
9-storey CLT Building in via Cenni a Milano - page 14

Praktični primer ojačevanja (debeljenja) CLT sten po etažah
(teoretično J. Smith: 1 etaža + 10 mm)

3.2. HO-HO TOWER BUILDING VIENNA (2019)

24-etaž **84 metrov višine.**

Dokončan v letu 2019 in takrat prepoznan kot **najvišji hibridni leseni objekt v Evropi.**

Stavba ima **hibridni stenski nosilni sistem**, kjer se horizontalna stabilnost zagotavlja tako z lesenimi GL skeleti, kakor tudi z dodatnimi AB jedri, kjer so sicer locirana stopnišča.

74% stavbe je zgrajene **iz lesa avstrijskih gozdov**. Posledično je bilo s takšno konstrukcijo skupaj prihranjeno 2,800 t CO₂ ekvivalenta v primerjavi z alternativno izključno AB izvedbo.

Postavitev objekta: 1 1/2 tedna za posamezno etažo!

Vir: Woschitz und Zotter, 2017.

Stropni elementi: Timber-concrete composite (TCC) elements (toga diafragma, akumulativnost)

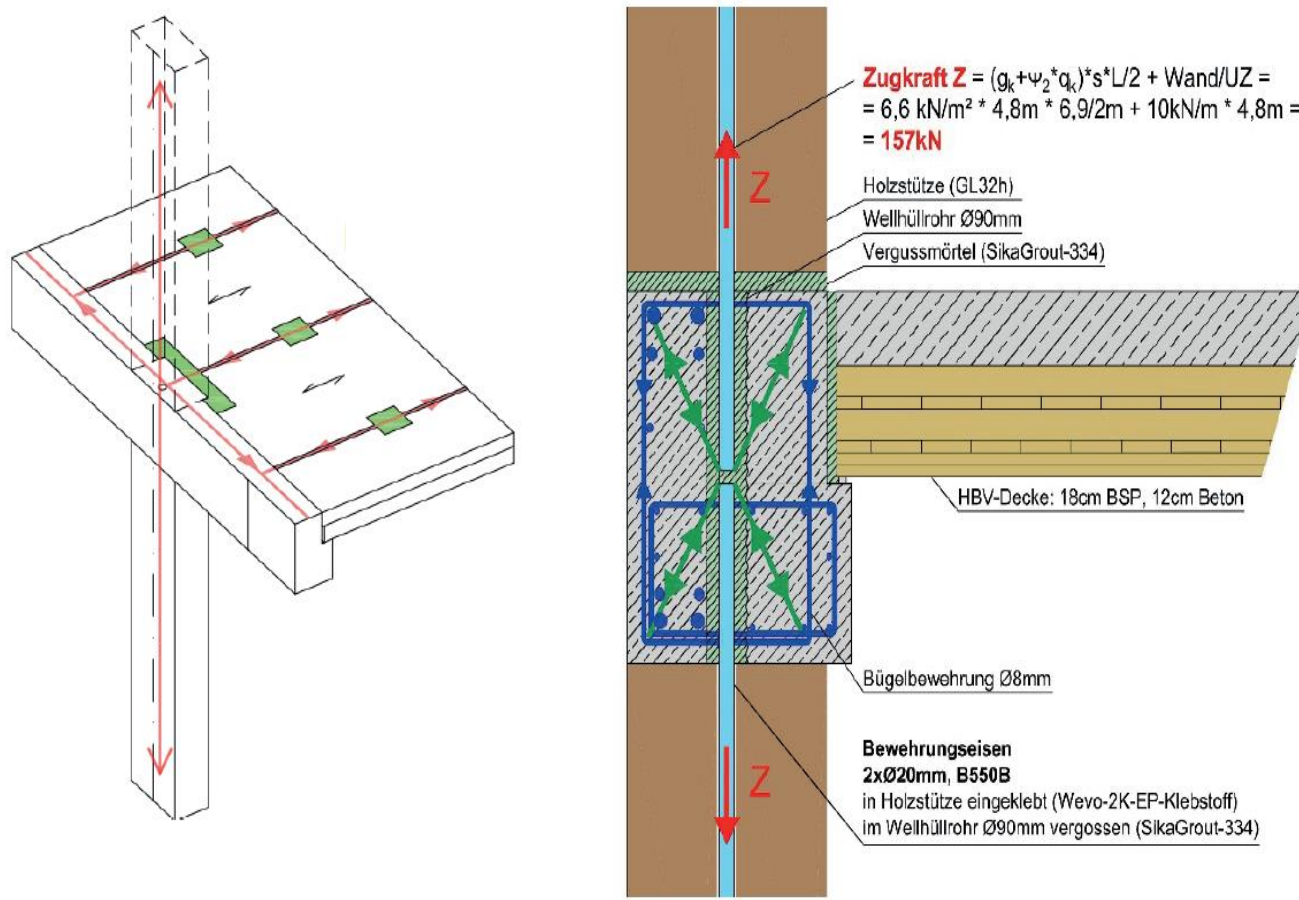

Abb. 4: Vertikale Zugverankerung der Stützen

Fig. 4: Vertical tensile Anchorage of Columns

Vir: Woschitz und Zotter, 2017.

	HoHo Tower	Via Cenni
Konstrukcijski sistem stenski elementi	AB jedro + GL skeletni sistem, vse notranje stene so demontažne brez vsakršne nosilne funkcije	CLT elementi s spremenljivo debelino
Zavetrovanje	Hibridni sistem: AB jedro + GL skeletni sistem	Izključno CLT elementi
Konstrukcijski sistem stropni elementi	Montažni TCC kompoziti: CLT plošča (180 mm) z AB ploščo zgoraj (120 mm)	CLT elementi z debelino glede na razpon (5-slojni CLT 200 mm in 7-slojni CLT 230 mm)
Obtežba vetra	$v_{b,0} = 25 \text{ m/s}$	$v_{b,0} = 25 \text{ m/s}$
Potresna intenziteta	$a_g = 0.10 \cdot g$ (nizka)	$a_g = 1.201 \text{ m/s}^2$ (zmerna)
Požarna odpornost (REI)	90 minut za nosilne lesene elemente	60 minut za vse nosilne elemente
Aktivni tehnični sistemi	Fotovoltaični sistemi Decentralizirana mehanska rekuperacija za ventilacijo	Centralizirana rekuperacija za ventilacijo v vsakem apartmaju posebej, geotermalna toplotna črpalka
Certifikat zelene gradnje	LEED Gold Certificate	CENED energijski certifikat, razred A
Ostali trajnostni indikatorji	Les iz avstrijskih gozdov	/

4. ZAKLJUČNE MISLI

1. Večetažna lesena gradnja v vsakem pogledu izkazuje precej boljše okoljske indikatorje kot alternativna klasična gradnja (vzrok fotosinteza, „skladiščeni“ CO₂).
2. Vendar pa les kot konstrukcijski material izkazuje v primerjavi z drugimi alternativnimi konstrukcijskimi materiali nekoliko nižje trdnosti in predvsem precej nižji modul elastičnosti, ter posledično *pomembne konstrukcijske limitacije tako glede višin objektov, kakor tudi razponov.*
3. Če se osredotočimo le na problematiko višine objektov, je zelo pomembna tudi *lokacija objekta oziroma izpostavljenost tako veterni kot tudi potresni obtežbi.*

4. Sodobne večetažne lesene objekte je potrebno snovati s celostnim projektantskim pristopom, s simultanim in integriranim upoštevanjem tako arhitekturnih, konstrukcijskih in gradbeno-fizikalnih parametrov, *ki so si včasih v svojih optimalnih zahtevah tudi kontradiktorni.*
5. Vsekakor pa večetažna lesena gradnja z dodatnim razvojem tako določeneih novih naprednih tehnologij (3D moduli), kot tudi izboljšavi materialov (nosilni leseno-stekleni elementi), lahko predstavlja pomemben izziv tako iz vidika optimalnega bivalnega ugodja, kakor tudi okolju maksimalno prijazne gradnje (LCA analize).

Hvala za vašo pozornost!